

Jubilæum. I over 100 år sikrede ligningskommissioner landet over den folkelige kontrol med skatteudskrivningen, indtil lovgivningen blev for indviklet. Men de folkevalgte er stadig en del af skattesystemet.

Folkelig kontrol med skatten

AF JENS OLAF PEPKE PEDERSEN

Det er velkendt, at det danske skattesystem udmærker sig ved et usædvanlig højt skattetryk. På trods af et lille fald under VK-regeringen, udgør de samlede skatter og afgifter således tæt på halvdelen af bruttonationalproduktet. Derimod er det mindre velkendt, at når det drejer sig om at klage over skatten, har vi et ganske enestående system, hvor klagerne behandles af decentrale organer med lokale medlemmer, som udelukkende er lægmænd, altså ikke-lærde.

Princippet med et folkeligt element i skatteforvaltningen har rødder tilbage til 1800-tallet, hvor ligningskommissionerne også bestod af almindelige borgere, der blev valgt til opgaven – valget og valgbarhed afhang dog af grundejendom eller erhverv. Tankegangen var, at hvis man skulle deltage i administrationen af skatteopkrævningen, skulle man først vise, at man kunne administrere sig selv i form af at besidde fast ejendom eller udøve et selvstændigt erhverv.

I købstæderne blev det i 1868 endda fastslået, at en mindre del af ligningskommissionens medlemmer alene skulle vælges af de højest beskattede borgere i byen, og her var tankegangen, at det ville sikre, at kommissionen havde et godt kendskab til netop de største skatteydere, som det var en væsentlig opgave at sætte i skat. I øvrigt var der fuld offentlighed om resultatet, så når årets ligningsarbejde var afsluttet, blev der mange steder – dog på privat initiativ – udgivet en bog over byens skatteydere, og så kunne alle se, hvem der betalte hvor meget.

Et vægtigt element i inddragelsen af folkevalgte var utvivlsomt også, at administrationen derved nærmest blev gratis. De folkevalgte arbejdede uden vederlag, og på landet kunne de nærmest klare hele sognets administration, mens man i byerne kunne holde antallet af lønede embedsmænd på et beskedent niveau.

Det folkelige element i ligningsarbejdet forsvandt først i 1990, hvor det kommunale skattevæsen overtog hovedansvaret for ligningen. I stedet fik ligningskommissionerne en ny funktion som ankeinstans og skiftede navn til skatteankenævn, og en landsforening af ligningskommissioner blev derfor til Foreningen af Danske Skatteankenævne (FDS). Organisationen kunne den 21. august fejre sit 100 års jubilæum, og har i den anledning

udgivet et jubilæumsskrift skrevet af historiker Henrik Fode og redaktør Laust Grove Vejstrup.

Denne type udgivelser er som regel mest af interesse for foreningernes egne medlemmer, men i bogen *Vi agter ...* kan den underholdende gennemgang af skattesystemets udvikling godt fortjene en lidt større udbredelse.

FRA gammel tid var de fleste skatter knyttet til jord eller bygninger, men i takt med købstædernes vækst i slutningen af 1800-tallet voksede kravet om en omfordeling af skattebyrden mellem især landbruget og de øvrige erhverv. Det førte til loven om statskat, som blev vedtaget den 15. maj 1903, og allerede året efter blev befolkningen for første gang konfronteret med den senere så berygtede *selvangivelse*. Det var dog ikke alle, der blev ramt af den nye skat, for der blev indført et større skattefrit grundbeløb på 600-800 kroner (afhængigt af bopælen), og skattesatserne var yderst beskedent sat til mellem 1,3 og 2,5 procent. Formålet var ikke at øge de offentlige indtægter, men at fordele skattebyrden mere ligeligt.

Den første selvangivelse fra 1904 var meget enkel med få rubrikker. Borgerne skulle opgive deres årsindtægt samt renteindtægter og lægge tallene sammen. Der var ikke nogen ligningsmæssige fradrag, men et personfradrag og i øvrigt også et fradrag for hvert barn under 15 år. Det var desuden frivilligt at aflevere selvangivelsen, men i de første år var det op imod 80 procent, som afleverede den. Til gengæld viser en gennemgang af gamle selvangivelser, at mange ikke kunne finde ud af at lægge de to tal sammen, ligesom befolkningen også havde svært ved at forstå, hvad en skattepligtig indtægt egentlig var. På landet og blandt håndværkere var der en betydelig naturaløkonomi, og for mange var årets indtægt derfor blot det kontante beløb, der var tilbage, når året var omme, og det tal blev så overført til selvangivelsen.

I 1908 væltede en økonomisk krise ind over landet som først ramte byggeriet og derefter gav problemer for mange af bankerne. Man kan næsten genkende situationen i dag, og også dengang medførte det arbejdsløshed for mange familier. For statskassen betød det stigende udgifter og faldende indtægter, og det førte til en byge af nye skatter, blandt andet en stempelafgift, en tinglysningsafgift og afgifter på øl og tobak.

I takt med at de offentlige kasser kræ-

vede flere indtægter, blev selvangivelsen dog hurtigt mere kompliceret, så eksempelvis landmænd skulle lave detaljerede opgørelser helt ned til antallet af fjerkræ. Den andel af befolkningen, der afleverede selvangivelser, faldt hurtigt til omkring 40 procent, og i 1946 blev det en pligt at aflevere angivelsen. Konsekvensen af ikke at indsende selvangivelse var dog som regel, at ligningskommissionen fastsatte et skøn, som man så ikke kunne klage over.

Op igennem 1950'erne og 1960'erne blev selvangivelserne stadig mere fyldige. Der kom CPR-numre, kildeskatten blev indført og stadig flere informationer blev indberettet elektronisk. Samtidig blev skattelovgivningen mere kompliceret med indviklede regler, som de folkevalgte havde svært ved at håndtere. Der blev brug for professionelle medarbejdere, og tiden løb fra ligningskommissionerne.

I dag er selvangivelsen for mange borgere ved at være nået tilbage til udgangspunktet i

1904, hvor der stort set ikke er nogen rubrikker tilbage at udfylde. SKAT har allerede alle oplysningerne, og mange lønmodtagere skal derfor blot godkende den udsendte årsopgørelse. Det har formodentlig været en medvirkende årsag til, at antallet af klager til skatteankenævne er raslet ned fra godt 7.000 i 2005 til kun 1.780 sager sidste år. Der kan dog være god grund til at klage, for over en tredjedel får helt eller delvist medhold i ankenævne. Skattelovgivningen giver mange muligheder for at foretage et skøn, og her er deltagelse af lægfolk med til at sikre en vis grad af sund fornuft.

Henrik Fode og Laust Grove Vejstrup: »Vi agter ... fra torskegilder til klageportal«. FDS samt Told- og Skatthehistorisk Selskab

Jens Olaf Pepke Pedersen, naturvidenskabelig skribent her i sektionen, er også tidligere formand for Skatteankenævn Fredensborg

Københavns Skattevæsen sorterer selvangivelser – billedet er sandsynligvis fra 1946, hvor det blev pligtigt at aflevere selvangivelse. FOTO: SCANPIX